

ÂMEDCİ MUSTAFA REŞİD BEYİN KÜTAHYA'DA BULUNAN MISIR KUVVETLERİ KUMANDANI İBRAHİM PAŞAYA MEKTUBU

İ. HAKKI UZUNÇARŞILI
Balıkesir mebusu ve T. T. K. üyesi

Malûm olduğu üzere Mısır valisi Mehmed Ali'nin metbuu olan Osmanlı padişahına karşı isyanı üzerine muhtelif sebebler altında mağlûp olan Osmanlı ordusunun vaziyeti ve işin siyasî bir şekil alması üzerine İbrahim Paşa ile anlaşmak üzere İstanbuldan Kütahyaya o tarihte Âmedci bulunan Mustafa Reşid Bey (paşa) gönderilmişti. İbrahim Paşa her geçtiği yeri Mısır ilhak eylemiş ve oraya kendi tarafından mütesellimler tayin eylemiş ve bu meyanında Kütahyaya da Osmanlılar zamanında Rauf Paşa'nın mütesellimi olan Dürrî zâde Reşid Ağayı ibka suretiyle mütesellim yapmış ve ona Mısır ordusu karargâhından bir de buyruldu göndermişti¹.

İşte bu sırada, yâni 1248 (1832) senesi sonlarına doğru Zilkade ayı içinde Mustafa Reşid Bey Kütahyaya varmış ve İbrahim Paşa ile görüşmüş, sonra İstanbula dönerek vaziyeti Sadriâzama ve Padişaha arzetmiş ve pâyitahtta yaptığı mülâkat neticesini İbrahim Paşaya bildirmiştir.

Aşağıya suretini koyduğum bu mektup iyice gözden geçirilecek olursa, Mustafa Reşid Beyin zekâ ve kiyaseti ve diplomatik-taki mahareti ve bu tehlikeli işi hüsnü idaresi göze çarpmaktadır.

¹ Mısır ordusu, Konya ovasında Sadriâzam Reşid Mehmed Paşa kuvvetlerini mağlûp ve Reşid Paşayı esir ettikten sonra Kütahyaya doğru ilerlediği sırada tabiatîle mazûl olan Reşid Mehmed Paşa'nın yerine merkezi Kütahya olan Anadolu valisi, Karahisar ve Mentеше sancakları Mutasarrıfı Mehmed Emin Rauf Paşa Sadriâzam olmuştu. Rauf Paşa Kütahyadan ayrılırken bir buyruldu ile Dürrî zâde Reşid Ağayı yerine mütesellim bırakmış ve onu müteakip Kütahyayı işgal eden İbrahim Paşa da aynı zatı mütesellim yapmıştır. Gerek Rauf Paşa ve gerek İbrahim Paşa buyrukları sureti Kütahya mahkemei şer'iyesi sicillinden alınarak (Kütahya Şehri) isimli eserimizde neşredilmiştir.

İşte anın temin eylediği muvaffakiyet neticesinde 1249 Muharrem (1833) inde Kütahya muahedesi aktedilmiş, İbrahim Paşa iki buçuk ay kadar Kütahyada kaldıktan sonra Gülek Boğazını aşarak cenuba çekilmiştir².

* * *

Mektubun sureti

Çakerleri vaktâ ki taraf-ı devletlerinden müfarekat-ı âcizane-min üçüncü salı günü teveccühât-ı haseneleri berekâtiyle Dersaadete dahil olarak doğru devletlû veliyün-niam Müşir Paşa kardeşlerine gidecek cevabnâme-i sâmilere takdim eylediğimden başka çünkü tafsil-i hal bende-i keminelere takrir-i âcizaneme havale buyrulmuş olup kulunuz ahval-i hâliye cihetiyle ibtida devletlû veliyün-niam Mehmed Ali Paşa efendimiz hazretleri pederlerine ve sonra taraf-ı valây-ı düsturilerine azimet ve iktisab-ı hususiyet etmiş olduğumdan âcizane iltizam eylediğim hayrhâhî ve sadakatim iktizası üzere meyanede olan bazı kıl-ü kalın külliyyen mübeddel-i hüsn-i hâl olması emel-i mahsusum bulunmak hasebiyle zat-ı samflerle esnay-ı müsahebatta mücerred gâh teklifsizliğe ve gâh siyak-ı muhavere icabına mebni lisan-ı devletinizden mugayir-i meslek-i ubudiyet sudûr eden dirice sözleri kat'a kale almayarak hemen adâb-ı makbule-i sıdk-ü ubudiyete dair vâki olan ifadât-ı seniyyelerini öğretleyüp tatlıca söylemek suretini kendü vicdanımda münasib ve maslahata mugayir ve hakk-ı devletlerinde her veçhile hayırlu ve enfa' bulduğumdan müşir-i müşarün-ileyh hazretlerine taraf-ı samtlerinden tebliğ-i selâm ve arz-ı hulus-i hakikat ittisam ile taraf-ı saltanat-ı seniyyeye iltizam buyurmakta oldukları niyet-i hâlise ve ubudiyet-i sâbiteleri keyfiyyâtını ve (okunamadı) olan Adana maddesinden dolayı vâki olan iltimaslarını lisan-ı âcizânem döndüğü kadar selika-i sıdk-u hakikatle tefhim ve inba eyledim. Doğrusu anlar dahi her ne sebebe mebni ise zât-ı sâmilere muhlis-i hayr-endişleri olmaklığı iltizam edinmiş olarak her halde teveccühât-ı aliyenin hakk-ı sâmilere tezayüdünü istediklerinden ve geçende vârid olan tahrirat-ı behiyyelerinde münderic olan tâbirat-ı ihlâs ayât mahzuziyetlerini mucip olmuş olduğundan kulu-

² Mısır ordusunun Kütahyayı işgaline Kütahya halkı (Arapların geldikleri zaman) derler ve bazı vak'aları tesbit için bazen bunu tarih başı gibi kullanırlar.

nuz dahi müvalât-ı hakikiyye-i düsturîlerine dair kelimat-ı lâzime tekrarîyle kendulerinde bir kat dahi gayret-i nâfia zuhura getürilerek bil-maiyye ve min gayr-i haddin mubarek hâkipây-i meram bahşay-ı hazret-i şâhâneye ruhsûde olduğumda dahi ahval-i felekiyye iktizasından nâşî eğerçi bazı şeyler vuku bulmuş ise de İbrahim Paşa bendeniz el-haletü hâzihi taraf-ı eşref-i saltanat-ı seniyyenizde doğrusu gerçekten iltizâm-ı sıdk ve ubudiyet etmiş ve hususîyle heme hâl tahsil-i rızây-ı meyamen iktiza-yı şehinşâhîlerine sây-i bi-hîmal itmekliği akde-mi efkâr idinmiş ehass ve esdak bir kulunuz olduğundan başka kendusi dahi sâye-i hüma pâye-i mülûkânele-
 rinde kudema-yı vüzerâ-yı izâmdan bulunarak şevketmeâb-ı merâ-himnisab efendimizin kadim bende ve bende zâdesi bulunduğundan pederi Mehmet Ali bendeniz hakkında erzan buyrulan müsaadat-ı seniyye-i cenab-ı cihandarinizden kendusi dahi başkaca hissedar-ı mefharet olmak üzere Adana eyaletinin muhassıllık veçhile uhdesine ihalesi niyazında oluyor ve bu suret-i lütf-ü ihsan rehin-i müsâafe-i seniyye-i şâhâneniz buyurulduğu halde pederinin İmar-ı memalik-i mahrusa-i şâhânenizce çalışdığı misullü kendusi dahi eyalet-i mezkûrenin hüsn-i İmar ve idaresile taraf-ı eşref-i zıllullâ-hileri için isticlâb-ı daavât-ı hayriyyeye sarf-ı mahasal-ı liyakat edesin bundan böyle aleddevam isbat-ı sıdk-u ubudiyet ve ifay-ı feraiz-i şükranîyyete muvaffak olmaklığa sarf-ı vus'ü makderet edeceğine taahhüd ediyor mezâ (mâ mezâ) olmaklık arzusu olduğundan inşaallahü teâlâ sırası geldikte âsitâne-i saâdetlerine sair bendegânları misüllü bil-iftihâr gelüp kadem-i hümâyunlarına yüz sürerek mubarek hâkipay-ı merahim ihtivâ-yı şehinşâhîlerine rusâ-yı mefharet olarak belki olvakıt zîver-i sine-i mubahâtı olmak üzere iftihar nişan-ı âlîsi ihsanına dahi niyâzmend olacağını söyleyor yollu levâzım-ı ubudiyete dair vâkıf olan ifadât-ı seniyyelerini güzel güzel beyan ve tebliğ eyledim ve fil-hakika müşir-i müşarün-ileyh hazretleri bu babda daht irad-ı kelimat-ı tayyibe ile levazım-ı gayretkeşi ve hayırhâhiyi kemâyenbagi icra buyurdular ve bu veçhile şerait-i rasne-i ubudiyet evfak suretle vâkıf olan hüsn-i ifadat ve iltimas-ı âlîleri nezd-i mekârimvefd-i hazret-i şâhânedede rehîn-i hayyız-i mahzuziyyet olarak rabbimiz tealâ hazretleri eyyâm-ı ömr-ü ikbal-i hümâyunlarını rûz efvân buyursun cemi zamanda padişâhân-ı zışan ve betahsis veliyün-nîmet-i biminnetimiz veliyyün-nîmeti âlemiyân efendimiz hazretleri ise zat-ı mekarimsimat-ı şâhânelerine

iltizam-ı sıdk-u ubudiyet eden bendegânları hakkında hiç bir şeyi diriğ buyurmadıklarından eğerçi İbrahim Paşa bu Adana madde-sini pederine yazılmasını iş'ar etmiş isede bil-farz pederi bundan feragat edecek olsa bile mademki kendusi bu veçhile tarafı şâhâ-nenize samimî ibraz-ı kemal-i sıdk-u ubudiyet etmiş olmakla babası hakkında bunca inayât-ı seniyyemiz zuhura gelmiş olduğu misüllü Adanayı daht vâki olan niyazına binaen muhassıllık veçhle âna ihale ve ihsan eyledim deyu emr-ü ferman-ı mekârim ünvan-ı hazret-i şâhâneleri b'diriğ ve şayân buyuruldu ve hattâ Fransa elçisi bu kere dahi kulunuz Dersââdete gelmezden mukaddem kendülüğinden olarak tekrar taraf-ı devletinize şiddetli mektup yazdığını ve Adanadan vaz geçeceğini Babîâltye ihbar etmiş ise de bu dahî işbu ihsân-ı mahsûs-ı şâhâneye hâil olamadı yâni mukaddem dahi ecanibin bu maslahatlara karışmaları dilhâh-ı âltye münafî iken olan şeyler olmuş ise de velinîmet-i âlem efendimiz kendü vüzerâ ve bendegânları hakkında olmayacak ihsan ve iltifat ve inayetleri aharlerin tavassut ve müdahalelerinden vâreste olduğu bir kat daha tebeyyün eyledi.

İşte efendim bu maddede kimsenin ve şunun bunun bir günâ medhal ve şefaati olmayarak mücerred lûtf-u ihsan-ı hazret-i mülûkânenen nâşî inayet ve icrâ buyurulup el-mülûkü mülhemûn (الملوك ملهون) mefadınca galiba cenâb-ı müşîrânelerinin zat-ı hümâyun-ı hazret-i şâhâneye iddiasında oldukları sıdk-u hulûs-i samimî ve hakikatin mir'at-ı tâbnâk-i kalb-i hümâyun-ı hazret-i cihanbântye aksendâz olmasından mıdır nedir bu mertebe hakk-ı âlilerinde teveccühât-ı seniyye ve inayet-i aliyyenin zuhûru cümleye bâis-i hayret olmak derecesine varmıştır. Her ne ise lil-lâhil-hamd cenâb-ı hak bu abd-i âcizi velinîmet-i âlem efendimiz ile bende-i muhtassı beyninde böyle müntic-i hayr maslahata muvaffak buyurmuş olduğundan bu suret kulunuza ilel-ebed müstelzim-i mefharet olsa gerektir. Eğer bu maddeden dolayı meâzîr-ı halfye ve mevâni-i mâlûme cihetiyle taraf-ı ecanibden vukuu muhakkak olan târtzatın bâdezin tesiri olmayup madem ki iltizam buyurdukları kemal-i sıdk-u istikamet-i hakikîyyeleri asârı meydanda meşhud oldukca hariçteki avarızın hüsn-i müdafaası mümkünattan olmakla inşaallah-ü teâlâ karîben her dürlü âsâyîş ve hüsn-i hal suretleri runümâ olacağından şüphe yoktur; bu babda yâni bazı tebligat-ı seniyyenin ifadesi zımnında rical-i devlet-i aliyyeden halâ Mühim-

matı Harbiye Nâzırı Devletlû Mehmed Emin Seyda Efendi bendeleri ba irâde-i seniyye mahsusen taraf-ı devletlerine memur buyurulmuş ve afv-ı umumî evâmîr-i şerffesi dahi mumaileyh hazretleriyle gönderilmiş olmakla bimennihi teâlâ vusullerinde malûm-ı devletleri buyurularak artık cenâb-ı valâları dahi işbu inayât-ı seniyyeye teşekküren ifadât-ı vâkıa-i meşruhalarını ifâya ve belki işbu Adana eyaleti hakkında lûtfen ve ihsanen müsaade-i seniyye erzan buyrulduğunun haber-i meserret eseri sû-yi valâlarına vasil olduğu gibi derhal mevcud-ı maiyyetleri olan askeri takım takım Kütahyadan geruye tahrik ve ızam ile nihayet yedi sekiz gün içinde cümlesinin ardını alarak zât-ı âlîleri dahî hemen bil-izze vel-ikbâl hareket ve avdet ve müddet-i kalfle zarfında Gülek Boğazını mürûra müsâreat edecekleri ifade buyurulmuş ise de çakerleri mücerred mürevvic-i maslahat ve mültezim-i mahzuziyyet olmak üzere sevk-i kelâm iktizasınca eyyâm-ı hareketlerini taklil ederim. Üç dört gün zarfında hareket buyuracaklardır vâdisinde söylemiş bulunduğumdan eğerçi bir kaç gün tehirden her ne kadar beis yok ise de lûtfen ve keremen bu hususlarda bende-i bîriyâlarını tekzib buyurmayarak inşaal-lâh-ü teâlâ her yüzden mehasin-i teveccühât-ı aliyye-i şâhânenin bir kat daht tezyidine ve bazı mahallerde bulunan mütesellimler bendelerini derhal ref-ü celb ile şimdiye kadar müterakim olduğu ifade buyurulmuş olan on beş bin kiseden mütecaviz emvâl-i miriyyeyi dahi mesbuk olan vâd-i âlîleri iktizasınca henen cânib-i mîrîye tediye ve teslîme inayet-i seniyyeleri derkâr ve bîdiriğ buyurularak kulunuzu nezd-i âlîde mahcup etmemekliğe bezl-i âtîfet buyurmaları temennasiyle şukka.
